

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
7925-11

meddelad i Stockholm den 29 juni 2012

KLAGANDE

1. AA

Ställföreträdare och offentligt biträde: Advokat Peter Wanhainen
Box 22554
104 22 Stockholm

2. Södermalms stadsdelsnämnd i Stockholms stad

Ombud: Stadsjurist Agneta Widerståhl
Stadsledningskontoret, Juridiska avdelningen
105 35 Stockholm

MOTPART

BB

Ombud och offentligt biträde: Advokat David Massi
Box 19570
104 32 Stockholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Stockholms dom den 5 december 2011 i mål nr 4533-11,
se bilaga

SAKEN

Upphörande av vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

---

Dok.Id 121261

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00

E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandena och yrkandet om muntlig förhandling.

Högsta förvaltningsdomstolen fastställer vad kammarrätten har beslutat om sekretess.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till Peter Wanhainen som offentligt biträde för AA med 12 050 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till David Massi som offentligt biträde för BB med 27 616 kr (inklusive mervärdesskatt) varav 24 854 kr för arbete och 2 762 kr för tidspillan.

YRKANDEN M.M.

Södermalms stadsdelsnämnd yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens dom och fastställer förvaltningsrättens dom. Stadsdelsnämnden anför bl.a. följande.

För att vården ska kunna upphöra fordras dels att hemförhållandena har förändrats så att vård utanför hemmet inte längre är motiverad, dels att eventuellt särskilt vårdbehov som barnet har kan tillgodoses av vårdnadshavaren. Således krävs för det första att BB har förmåga att skydda AA från fortsatta övergrepp, såväl fysiska som psykiska. Mot bakgrund av BB ställningstaganden kring de skador som AA

Mål nr
7925-11

åsamkats finns en stor osäkerhet kring hennes förmåga att skydda AA framöver. Det har inte framkommit någon förklaring till varför BB inte kunde skydda AA mot den misshandel hon utsattes för vid flera tillfällen. Det är därför inte möjligt att säga att orsaken till denna oförmåga i nuläget undanröjts.

Av de utredningar som stadsdelsnämnden låtit utföra framgår att AA har särskilda vårdbehov. Hon har ett fysiskt handikapp som kommer att påverka henne mer i framtiden än vad det gör i dag. Detta och de tidigare trauman som hon utsatts för gör att hon är mer skör och känslig än andra barn. Hon är mycket starkt och tryggt anknuten till familjehemmet och är i en ytterst känslig ålder för att bryta anknytningen. Det skulle innebära en allvarlig risk för hennes hälsa och utveckling om hon skulle utsättas för en separation. BB brister i flera avseenden i sin föräldraförmåga när det gäller att förstå och möta AAs särskilda behov. AA är dessutom inte anknuten till BB.

En prövning motsvarande den som gjordes i HFD 2011 ref. 13 måste kunna göras även när det gäller upphörande av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Det kan inte vara lagstiftarens avsikt att ett barn med särskilt vårdbehov och som har en trygg anknytning till sina familjehemsföräldrar och riskerar att skadas vid en flytt ska ha ett sämre skydd vid en prövning om upphörande av vård enligt LVU än vid en prövning om flyttningsförbud vid frivillig vård enligt socialtjänstlagen (2001:453).

Peter Wanhainen yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen ska upphäva kammarrättens dom och fastställa förvaltningsrättens dom. Han anför bl.a. följande.

AA har i dag sin fulla trygghet i sin anknytning till familjehemmet. Hon upplever familjehemsföräldrarna som sina egna föräldrar och en separation därifrån riskerar självklart att skada henne. AA har en stark anknytning till familjehemmet men inte till BB. BB brister i sin föräldraförmåga när det gäller insikt i och förmåga att se och möta AAs behov.

BB bestrider bifall till överklagandena och yrkar att muntlig förhandling ska hållas i målet. Hon anför bl.a. följande.

Stadsdelsnämnden påstår att AAs vårdbehov de facto består av hennes behov av att få kvarstanna hos sina familjehemsföräldrar. Detta är inte att betrakta som något vårdbehov i lagens mening och ligger således utanför ramen för prövningen av huruvida vården enligt LVU ska bestå eller upphöra. Något utrymme för att besluta om tvångsvård endast på den grunden att ett barn varit länge placerat i ett familjehem finns inte. Om hon bedöms kunna tillgodose AAs behov av vård och omsorg ska vården upphöra.

Hon har vidtagit omfattande åtgärder för att tillförsäkra AA trygghet. Hon är nu skild från AAs pappa, har ensam vårdnad om de gemensamma barnen och har klart uttryckt att hon inte kommer att medverka till ett umgänge mellan AA och hennes pappa utan kontaktperson/umgängesstöd.

Hon förstår att AA kommer att påverkas av en hemflytt och accepterar fullt ut att den sker i ett tempo som tillgodoser AAs behov. Hon är också införstådd med att AA kommer att vilja ha kontakt med familjehemsföräldrarna i fortsättningen, vilket hon inte alls motsätter sig. Man kan med fog fråga sig hur hon kan anses vara lämpad att ta hand om sin son CC men inte om AA. Någon risk för att AAs hälsa och utveckling skulle skadas av att flytta hem till henne finns inte.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET*Bakgrund*

AA, som i dag är fyra år och nio månader gammal, vårdas enligt LVU efter att ha utsatts för allvarlig misshandel i hemmet under sina två första levnadsveckor. Efter att inledningsvis ha placerats i ett jourfamiljehem har hon sedan åtta månaders ålder bott i det nuvarande familjehemmet. Åtal väcktes mot båda AAs föräldrar. AAs pappa har dömts för misshandeln medan åtalet mot AAs mamma, BB, ogillades. Båda föräldrarna har i brottmålsprocessen hävdats att AA inte har blivit fysiskt misshandlad i hemmet och att pappan är oskyldigt dömd. Den 15 juli 2010 började pappan avtjäna ett fyraårigt fängelsestraff.

BB ansökte i juli 2010 om att LVU-vården skulle upphöra. Hon anförde att grund för omhändertagande inte längre förelåg eftersom hon ansökt om skilsmässa från AAs pappa och om ensam vårdnad om AA och AAs bror CC och har förmåga att skydda AA mot fortsatta övergrepp.

Rättslig reglering

Den som är under 18 år ska enligt 1 § andra stycket LVU beredas vård, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne. I 2 § föreskrivs att vård ska beslutas om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet.

Av 21 § första stycket LVU framgår att när vård med stöd av lagen inte längre behövs, ska socialnämnden besluta att vården ska upphöra. Nämnden ska noga förbereda den unges återförening med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne.

I 1 § femte stycket LVU föreskrivs att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande vid beslut enligt lagen.

I 24 § LVU finns en bestämmelse om s.k. flyttningsförbud som möjliggör att den som har vårdnaden om en underårig hindras att ta denne från ett familjehem om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från hemmet.

Om ett barn stadigvarande har vårdats och fostrats i ett annat hem än föräldrahemmet och det är uppenbart att det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till dem som har tagit emot det, ska rätten enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken utse dessa att som särskilt förordnade vårdnadshavare utöva vårdnaden om barnet. Det är socialnämnden som i sådana fall ska ansöka om att vårdnaden flyttas över.

Enligt 13 § fjärde stycket LVU ska socialnämnden, när den unge varit placerad i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Stadsdelsnämnden och AAs ställföreträdare anser att den anknytning som AA har till familjehemmet och den skada som hon riskerar att lida om hon flyttas från hemmet är faktorer som bör vägas in vid bedömningen av om vården ska upphöra.

Av 21 § första stycket LVU framgår att när vård enligt lagen inte längre behövs ska den upphöra. Bestämmelsen har funnits i huvudsakligen oförändrat skick i många år. I förarbetena till den lag som föregick nu gällande LVU, lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, anges att nämndens prövning ska avse frågan om de omständigheter som nödvändiggjort vården alltjämt består. Det är den unges behandlingsbehov som ska vara bestämmande för hur lång tid vården ska bestå. Vården ska förklaras avslutad så snart det inte längre finns behov av att utöva de särskilda befogenheter som lagen ger nämnden (prop. 1979/80:1 s. 587 f.).

Högsta förvaltningsdomstolen har i RÅ 1987 ref. 123, som gällde tillämpningen av den tidigare lagen, slagit fast att vården ska upphöra när något behandlingsbehov inte längre finns. Domstolen menade att det förhållandet att ett barn som omhändertagits känner oro inför att lämna familjehemmet och eventuellt kan ta skada av en förflyttning får beaktas vid en prövning av frågan om flyttningsförbud enligt 28 § socialtjänstlagen.

Den bestämmelse om flyttningsförbud som avses i rättsfallet finns numera i 24 § LVU. I förarbetena till denna paragraf poängteras att socialnämnden bör gå varsamt fram och respektera den känslomässiga bindning barnet utvecklat till sina familjehemsföräldrar. Det kan inte bli fråga om en abrupt hemtagning. I vissa fall då barnets kontakt med föräldrarna inte varit tillfredsställande under den tid placeringen pågått finns möjlighet att utfärda ett flyttningsförbud. Ett sådant förbud ska tjäna syftet att med olika insatser från socialtjänstens sida göra det möjligt för barnet att återvända hem utan risk för skada (prop. 1989/90:28 s. 88).

Barnets anknytning till familjehemmet kan också beaktas genom tillämpning av bestämmelsen i 6 kap. 8 § föräldrabalken om överflyttande av vårdnaden till familjehems-föräldrarna. Genom lagändring 2003 infördes bestämmelsen i 13 § LVU som ålade socialnämnden att överväga en vårdnadsöverflyttning när en placering bestått i tre år.

Socialnämnden har alltså av lagstiftaren tillhandahållits flera instrument för att tillgodose barnets behov i de olika situationer som kan uppstå efter ett omhändertagande enligt LVU.

Det har genom åren lagts fram förslag om att risken för att ett barn skadas om det flyttas från ett hem där det vistats under en längre tid även ska kunna vägas in vid bedömningen av om vården ska upphöra (se bl.a. SOU 1986:20 s. 343 och Ds S 1987:3 s. 122 ff.). Förslagen har dock inte lett till lagstiftning. Inte heller i samband med att barnperspektivet i lagen förstärktes, bl.a. genom införande av bestämmelsen om att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande vid alla beslut, gjordes någon ändring av 21 § LVU (SOU 2000:77 s. 146 ff. och prop. 2002/03:53).

Det upprätthålls alltså en klar gräns mellan de rekvisit som krävs för vård och de som ligger till grund för vårdnadsöverflyttning och flyttningsförbud.

Bestämmelsen i 1 § femte stycket LVU att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande för beslut enligt lagen innebär inte att överväganden som enbart är relaterade till risken för skada vid en separation från ett familjehem ska vägas in i bedömningen av om vården ska upphöra.

Frågan är då om de förhållanden som föranledde tvångsomhändertagandet har upphört och om BB har förmåga att tillgodose AAs vårdbehov.

Det kan konstateras att förhållandena har förändrats efter tvångsomhändertagandet. BB lever nu ensam och har ensam vårdnaden om AA och CC. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens uppfattning kan det inte längre anses föreligga en påtaglig risk för att AAs hälsa eller utveckling skadas på grund av misshandel i hemmet. Utredningen ger inte heller stöd för att BBs föräldraförmåga och förmåga att tillgodose AAs behov har sådana brister att det finns en påtaglig risk för att AAs hälsa eller utveckling skadas.

Mål nr
7925-11

Högsta förvaltningsdomstolen finner mot denna bakgrund att det inte finns grund för fortsatt vård enligt LVU. Överklagandena ska därför avslås.

Mats Melin

Karin Almgren

Annika Brickman

Kristina Ståhl

Christer Silfverberg

Cecilia Holmdahl

Föredragande justitiesekreterare

Avd. I

Föredraget 2012-05-30